

مطالعه ساختار نورگیرها و روش‌های تامین نور در خانه‌های تاریخی بیرجند با تاکید بر خانه‌های تاریخی آراسته و پردلی

فرهاد خسروی بیژان^{۱*}، مینا مهدی‌زاده^۲

۱- دکترای پژوهش هنر، استادیار دانشگاه هنر اصفهان، ایران

Farhadkhosravi121@yahoo.com

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بیرجند، ایران

M.mahdizadeh7170@yahoo.com

چکیده

در معماری سنتی ایران، نور طبیعی که به عنوان تنها منبع روشنایی روز بود، به تامین روشنایی محدود نشده و از نظر کیفیت بصری و زیبایی فضا نیز مورد توجه معماران بوده است. یکی از نمونه‌های خوب بازی نورپردازی طبیعی در معماری ایرانی را می‌توان در خانه‌های سنتی با فضاهای متفاوت آن یافت. وجود بازشوهای متنوع دیواری و سقفی در این نوع معماری شاهد این ادعاست. در این مقاله روش‌های نورپردازی فضاهای منتخب خانه آراسته و خانه پردلی در بیرجند که از نظر شکل هندسی فضا، وضعیت و موقعیت نورگیر، محل قرارگیری در مجموعه و کاربری فضا متفاوت هستند، بررسی شده است. روش مطالعه در این پژوهش با توجه به موضوع مورد بحث به صورت توصیفی - تحلیلی انجام شده و شیوه گردآوری اطلاعات از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و تحقیقات میدانی می‌باشد. در این بررسی، شرایط نورپردازی و شرایط گرمایی فضاهای اصلی خانه، شامل اتاقی با نورگیر سقفی و اتاق‌هایی دارای در _ پنجره (سه دری، پنج دری) مورد بررسی قرار می‌گیرد. نتایج نشان‌دهنده تاثیر تنوع نورگیری فضا و روشنایی و تزئینات آن و چگونگی تامین نور که تحت تاثیر موقعیت محل و چگونگی ارتباط با فضاهای پیرامون و نوع عملکرد آن قرار می‌گیرد.

واژه‌های کلیدی: خانه‌های تاریخی، نورگیرسقفی، تامین نور، بیرجند

۱- مقدمه

کشور ایران با بیش از هفت هزار سال سابقه‌ی شهرنشینی و وضعیت توپوگرافی و جغرافیایی متنوع، یکی از گنجینه‌های تاریخ معماری جهان محسوب می‌شود. تنوع اقلیمی از یک سو و سابقه‌ی طولانی سکونت از سوی دیگر، موجب شده تا این سرزمین در زمینه‌ی معماری و شهرسازی، دستاوردهای درخور توجه و ارزشمندی داشته باشد؛ از جمله این دستاوردها می‌توان به شیوه‌های نورپردازی طبیعی، در ساختمان و فضاهای شهری اشاره کرد. حضور نور در آثار معماری، در طول دوره‌های مختلف تاریخی (پیش از اسلام و پس از ورود آن به ایران) چه از جنبه عملکردی نور که عاملی برای روشنایی و حیات‌بخشی در فعالیت‌های روزانه بوده است و چه از جهت اهمیت آن در مباحث اعتقادی ادیان، همواره مورد توجه و استفاده فراوان بوده است. از آنجا که هیچ نماد و مظهری مانند نور به وحدت الهی نزدیک نیست، هنرمندان اسلامی همواره کوشیده‌اند تا در آنچه می‌آفرینند از این عامل به منتهی حد ممکن بهره‌گیری کنند. فضای معماری اسلامی که یکی از بزرگترین جلوه‌های ظهور یک حقیقت هنری در کالبد مادی به شمار می‌آید، همواره آکنده از جلوه‌های بصری و معنوی نور است و معماران این ویژگی را در بخش‌های اصلی و نمادین معماری در طول دوران به نمایش درآورده‌اند.